

Reportage. Ivo Van Hove brengt liedboek van componist Janáček op scène

Hij verwierf faam met zijn grootschalige theater- en opera-producties. Maar af en toe kiest Ivo Van Hove voor iets kleineres, zoals de liedcyclus *Dagboek van een verdwenene*, Leoš Janáček's pleidooi voor die ene, grote liefde. Bericht vanuit de repetitieruimte.

CISKA HOET

De passie van de onmogelijke liefde

► *Dagboek van een verdwenene* van Muziektheater Transparant en Toneelgroep Amsterdam: pleidooi voor moedige keuzes.
© JAN VERSWEYVELD

Een week voor de première is het opperste concentratie in de repetitiestudio van Toneelgroep Amsterdam. Licht, beeld en geluid worden op elkaar afgestemd, overgangen ingeoeffend. Tenor Ed Lyon struikelt occasioneel over een Tsjechisch woord en acteur Hugo Koolschijn haalt er voor een van de laatste scènes nog een spiekbriefje bij.

“Trager, Hugo, kom op”, roept Van Hove hem toe wanneer Koolschijn Janáček's passionele liefdesbrieven op scène verbrandt. Even later wordt er amicaal gegniffeld wanneer de acteur zichtbaar niet op zijn gemak is bij de eigengemaakte vlammen en het papier toch weer te snel in de urne laat vallen.

Duidelijk is dat er een goed geoliede machine aan het werk is. Steken laten vallen is geen optie. Van Hove verliest geen enkel detail uit het oog. In hoog tempo geeft hij aanwijzingen aan de zangers over hun spel, vraagt hij de pianiste om later in te vallen en beslist hij om de scène met het vuur te verplaatsen van de keuken naar het salon. “Ivo is enorm goed voorbereid”, vertelt Guy Coolen, algemeen en artistiek directeur van Muziektheater Transparant. “Ik ken opera-regisseurs die tijdens de repetitie geregeld aan hun assistent moeten vragen waar ze zitten. Ivo weet tot op de noot wat hij wil.”

Platonisch

Muziektheater Transparant leverde eerder al muzikale input voor producties van Toneelgroep Amsterdam zoals *Romeinse tragedies* en *Kings of War*, maar dit is de eerste keer dat Van Hove een van zijn producties regisseert. Samen voegden ze extra dimensies toe aan de liedcyclus die de Tsjechische componist Leoš Janáček honderd jaar geleden schreef. Janáček gebruikte zijn eigen passionele maar platonische verliefdheid op de veel jongere Kamila Stösslová als inspiratie voor de liedcyclus over een boerenjongen die, tegen de wil van zijn familie en de goegemeente in, kiest om mee te gaan met het zigeunermeisje dat zijn hart gestolen heeft.

Van Hove en Muziektheater Transparant kozen er daarom niet alleen voor een aantal van Janáček's hartstochtelijke brieven aan Kamila in het stuk te integreren. Transparant-huiscomponiste Annelies Van Parys voegde ook nieuw

gecomponeerde muziek toe aan de cyclus, om het zigeunermeisje Zefka van een eigen stem te voorzien. “Zo krijg je niet enkel het mannelijke perspectief te zien, maar komt ook haar visie aan bod”, zegt Coolen.

Bovendien creëerde Van Hove samen met dramaturg Krystian Lada een nieuwe raamvertelling. In plaats van op het platteland speelt het verhaal zich af in de stad, terwijl de boerenjongen een fotograaf is geworden. Als oude man maakt hij vol spijt de balans van zijn leven op nadat hij is thuisgekomen van de begrafenis van zijn vrouw.

De jonge (Ed Lyon) en oude versie (Hugo Koolschijn) staan tegelijkertijd op scène en geven vorm aan de tweestrijd tussen kiezen voor de grote liefde – met alle consequenties van dien – en je je hele leven afvragen hoe het geweest zou zijn als je de sprong toch gewaagd had. Van Hove: “Ik denk dat dat een herkenbaar dilemma is. Veel mensen hebben spijt van die ene belangrijke beslissing die ze niet genomen hebben, de kans die ze hebben laten schieten. Je kunt de klok nooit terugdraaien.”

Net omdat ze hem de gelegenheid geven in te zoomen op existentiële vraagstukken uit het persoonlijke leven van mensen, houdt Van Hove ervan ook kleine producties te regisseren. “Als

‘Veel mensen hebben spijt van die ene belangrijke beslissing die ze niet genomen hebben, de kans die ze hebben laten schieten’

IVO VAN HOVE
REGISSEUR

dit te min voor mij zou zijn, dan zou ik het toch niet doen?”, reageert hij haast verbolgen op de vraag waarom hij voor zo'n productie kiest. “Ik vind het fijn om af en toe in een soort miniatuur terecht te komen. Dat is iets anders dan de grote koningsdrama's, die vaak veel politieker getint zijn. Al speelt die maatschappelijke dimensie hier natuurlijk ook wel, doordat het om een niet-geaccepteerde interculturele relatie gaat.”

Nadat hij zijn broodje weggehaapt heeft, haast Van Hove zich terug naar de repetitiezaal om alles in gereedheid te brengen voor de eerste echte doorloop. De lichttechnicus staat te worstelen met enkele rode kleurfilters, de drie jonge koorleden van de Kooracademie van De Munt nippen van hun gemberthee terwijl iedereen om hen heen als bezige bijen de allerlaatste voorbereidingen treft.

Hartenkreten

Vlak voor de doorloop vertrouwt Guy Coolen me nog toe dat hij het mooi vindt dat het stuk toont dat passie en vuur niet uit hoeven te doven als je ouder wordt. “Je moet weten dat Janáček's liefde voor Kamila hem enorm gestimuleerd heeft om te creëren. Tegelijkertijd was er altijd die donkerte en dualiteit. Ze waren beiden getrouwd en door het leeftijdsverschil was een relatie sowieso not done. Al waren Kamila's antwoorden op Janáček's hartenkreten zo droog en banaal, dat we kunnen concluderen dat er van haar kant enkel sprake was van vriendschap. (*lacht*) Nu goed, het blijft wel zo dat deze liedcyclus een oproep is om te kiezen voor je eigen leven.”

Even later kijkt iedereen vol spanning toe hoe Lyon samen met Koolschijn, mezzosopraan Marie Hamard en pianiste Lada Valešová het beste van zichzelf geeft. Hier en daar loopt er nog iets mis, maar wanneer Lyon ook het aartsmoeilijke slot tot een goed einde heeft gebracht, is duidelijk dat *Dagboek van een verdwenene* klaar is voor de laatste rechte lijn naar de première.

***Dagboek van een verdwenene* gaat op 11 maart in première in het Kaaitheter als onderdeel van het Klarafestival. Daarna op tournee in België en Nederland. www.transparant.be.**